

era berean aspaldidanik amestutako euskaldunon bilgune berria bidera dezakeena.

Kontrakoa ematen badu ere, Funtzionaritzza Euskalduntzeko II. Planak horretarako aukera badu ematerik. Izan ere, EAJk eta EAk (PSOErekin batera noski) onartutako plana aurtengo abendua bukatu bitartean ez da irmo izango eta dagoeneko politikoki hizkuntz plan hori aldatzeko HBk, beste arlotan eskaintzen ez duen (eskaintzerik ez duen?) elkarlanerako aukera eskaini du honetan. Alde batetik, ekaina aldean kontsentsurako azaldutako jarrera publikoaz gain aipaturiko bi alderdi abertzaleei helarazi omen zien proposamen soziolinguistiko zein politikoko zehatza. Bestalde, azaroaren 15ean Eusko Legebiltzarrean honako gai hau eztabaidatzen denerako HBk, euskararen inguruko kontsentsu abertzale baten bila, bere presentzia iragarri du.

Lerro hauek argitara ematen direnerako jakingo dugu honnek guztiak zer eman duen. Nahiz eta gauza handirik ez espero, euskalgintza bilgune politikorako espazio berri bat bihurtu dela gauza nabarmena da. Duela gutxi arte, ordea, gertatzen ez zena. Aro berriak etor litezke, bada, euskararen bidez nahiz euskalgintzaren esku... hala biz!

ANDRES URRUTIA

LINGVAE VASCONUM ULTIMISSIMAE

(edizio ez kritikoa, oharririk eta erdarazko testurik gabekoa, 1995. urte etxeparetarra ospatzeko eta segidako 1996. urteko zertzeladak azaltzeko, aldi honetako erara emana)

Erregeren abokatu bidezko eta nobleari, birtute eta on guztiez konplituari, bere jaun eta jabe Bernard Leheteri, Bernar Etxepa rekoak, horren zerbitzari xipiak, gogo onez goraintzi, bake eta osagarri.

Zeren nire liburuttoaren 450. urteurrenean emana izan baitzait mundu honetako gorabeherak berriro begiztatzea eta

horretan ikusi dudana kontatzeko puntua eta manera izan dudan, ausartu naiz, jauna, zuri berriro ere endelegu ahul honen ignorazia adieraztera eta horretarako letra batzuk egin dizkizut, horrela, zuk, ene jaunak eta zurekin izango diren euskaldun orok ere, gure Jainkoaren 1995. eta 1996. urte hauetan zer gertatu den jakin dezaten.

Lehendaurrez, gogora ezazu, jauna, euskararekiko nuen grina zahar hark bere fruituak eman dituela. Euskara, dagoeneko, mundura eta dantzara plazaratu zaigu. Aspaldi batean idatzi nuen hura: *euskara, jalgi hadi dantzara*, musika berriaren doinupean entzun dut berrikitan, nire jauna, zure plazer eta atseginerako.

Ikus ezazu, ene nagusia, 1995. urtean garai honetako euskaldunek eskaini didaten nire liburuttoaren argitaratze eta edizioe berria. Azal dotorez jantzita, Euskal Herriko Unibertsitate ororen zeinuak dituzu nabari bertan, euskarari gozalekua eman eta nire koplak zaharrak Europako hizkera frantses, espainol, anglo, tedesko eta toskanoz hornituz.

Ezaganak dira, nire jauna, gure garaiko kontuak aldi honetan. Mossen Leizarragaren liburua ere argitaratua dute oraingo baskoek egunotan, ordu hartako euskara ezaguna izan zaien. Abisu jakingarria ere drezatu behar dizut, oi nire nagusia, mossen Leizarragaren liburuaz. Hila ninduzun, jauna, mossen Leizarragak bere dotrina Euskal Herrian zabaldu zueneko. Gure Eliza amaren aginduz, geroago jakin izan dudanez, Leizarragaren liburuaren aleak agorturik eta deuseztasunean geratu ziren. Ale gutxi batzuk besterik ez ziren ageri mendeen jira-bueltan. Horietakoren bat Londonen, angloen hiriburuan izan da aurkitua eta bertan jarri dute aurten salmentan.

Joan dira euskaldunak salmentara eta dirugordelariak, antza denez, eskuratu dute mossen Leizarragaren ale preziatu hori, diru pisuzko baten truk. Behin bada ere, jantzi da euskal liburugintza urrez, bitxikeriaz eta ezohikotasunez izan arren.

Lehen zabuka, orain arranditsu dabilkigun euskara honek ere izan du zer landua urte honetan. Ez dakit, nire jaun hori, abisatu ote dizudan garai honetan aurkitu izan dudan bere-

biziko berrikuntzaz. Izan, bada mendeotan argia, eguzkitik ez datorrena eta gizakia egun eta gauetz argitan duena. Argi hori lotu, katigatu eta erabili ere egiten dute euskaldunek, *ordenagailu* deitzen dituzten tramankulu batzuen bidez. Urte honetakoa izan da, ene gidaria, lehendabizikoz lanketa hori euskaraz egitea, hain letra eta molde osotuaz ezen perfektzionerik beteena ere erakusten baita argigailu hauen bitartez euskararentzako. Gertatu dute lanabesa, jarri zaigu eskutan sekulako asmakera, Uzei eta Elhuyar elkartean lanaz, *Windows 95* lemapean. Erabili dezagun etengabe!

Ene ongilea, horra hor azaldu behar dizudan nire lehen ke-xua. Izanik euskaldunak berez dotore, jakintsu eta langile, banaturik daude beraien artean eta horrela euskara bera gertatzen da abataturik, erreputazionerik gabe, bakoitzak bere aldetik ibilia eta maneiatua. Horretan du meritua nire liburuttoaren azken inprimatzeak. Euskaldunak bildurik, guztiona dena guztiontzat bihurtuz, protagonismo antzuak alboratuta.

Behar du gure lengoaiak kabi samurra eta zabala. Harrobi amultsua ere bai, zalantzarik gabe, euskara aumenta, kontinua eta publikatu egin dadin. Horretan dihardu euskarak ere, hain modu bizkorrean, ezen Axular maisu handiak berak ere ez bailuke halakorik amestuko.

Ekarri ditu 1995. urteak, ene abokatu noblea, ohiko eta bestelako gertaerak. Ohikoen artean, «*pastorala*», guk biok, ene jauna, xeheki ezagutzen dugun jaia. Aurtengoa izan handiko euskaldun bati zuzendua izan duzu, Agirre euskaldunen presidentari hain zuzen ere.

Zahar-berritze horretan ere, etxe erraldoia ikusia dut Bilbao hiri handian. Arte eta artista gordetegia dute hori, ene mizerra, eta itsasoz gaindiko ederrak eta loriak erakutsi behar dituzte bertan, euskaldunen gozamenerako. *Guggenheim* diote eta miraz nago, jauna, nola egin eta berregin duten, euskaldunen harridurarako. Potentziak eta ahalak geratzen dira akabaturik haren aurrean. Egunero zuzentzen dira bertara giza xinaurri multzo handiak, hango lanak egitera, Egipto zaharraren pira-

mide gisako etxe hartan beraien ahalak eta leherrak ematera. Dirua ere franko isuri da haren inguruan.

Ez dira, alabaina, ene jaun leiala, Euskal Herriko lurralde horiek osotoro pozgarriak. Diruaren eskasiaz, kexu dira artistak erregeak eta haren agintepeko leinuzko aitonsemeez ematen ez dizkieten sosen kopuruaz. Estu eta larri dabilta sarri askotan. Eman du, haatik, Gaztelako Erregeak Pragmatika berezia, artistei diru-ematea ontzat hartu omen duena. Euskal Herriko Batzarrek ere, Gaztelako Erresuma Nagusiaren buruzagiari segida emanaz, bide beretik jokatu dute, hala azalduz eta adieraziz beraien borondatea. Damurik, arestian jakin dute euskaldunek Gaztelako Pragmatika izango dela lehendabizikoa, euskaldunok egindakoen gaintetik, horretarako jarri baitute auzi Tribunal ahaltsuaren aurrean Gaztelako Enperadorearen gobernukoek.

Diru-kontu horretan, ene jauna, ez dira gauzak beti izaten iduri bezalaxe, diru daukanak gutxitan sinesten baitu diru eske datorre horretan. Ezagunak zaizkigu guri ere, nire jauna, euskarak izan dituen harrera eta jera urri eta motzak dirudunen artean. Lege, pragmatika, arau eta manuek ez dute, jaun guztiz noblea, jokaera hori baztertu, ezta baztertuko ere; bai, ostera, euskaldunon lanaren sinesgarritasuna eta euskararentzat irabazi behar dugun tornuiak. Hortaz, hurre-hurreko eszeptizismoa nagusi eta euskaldunok bildu beharra.

Horrelakoetan ere ibiliak gaituzu, ene abokatu guztiz leiala, euskaldunok urte horretan. Hamaikatxo batza eta bilkura sortu dituzte, kanpo eta etxeko euskaldunon nahiak bateratzeko asmoz eta grinaz. *Euskal Fundazioa* izenekoa nabarmendu da zeregin horretan, haren lehen fruituak eskura ditugula jada. Hurrengoan esperoan gaitu horrek, egonaldi luzerik gabe, behar-beharrezkoak baititugu.

Ez da, hala eta guztiz ere, euskaldunen arteko kulturarena alor baketsu eta ziurra. Gerlak eta ezinikusiak edonon dira. Mundu osoko jakitura euskaraz bildu nahi eta bitara egin dituzte horrelakoak Euskal Herrikoek. Entziklopedia deritze bil-

dumoi. Batzuek egin, besteek gaitzetsi. Batzuen eta besteen liburuak, ordea, jada kalean, euskaldunen aukerako.

Luze baino lehen, ene nagusia, ekar diezazudan burura garai honetako euskaldunek asmatu duten batzarra. Euskararen inguruko kezka jarri dituzte adinez eta endeleguz jakintsu omen diren hogeitalau gizon justu eta bertutetsuren eskutan, non beraiek juzga eta erabaki dezaketen euskararentzat zer den on eta zer kaltegarri. Haien sententzia apelazina omen, haien justizia gizakiek egina bada ere. *Euskaltzaindia* diote eta bertako buru nafartarra duzu, nire jauna, bion pozerako. Egin du gizon prestuon batzar horrek 1995. urtean ere bere lana. Horretan gailendu egin da *Arauk* izeneko bilduma, non bildu diren, Oihenartek berak asmatuko ez lukeen zehaztasunez, euskarari dagozkion berba eta moldeak, lapurtar, nafartar, gipuzkoar, bizkaitar eta zuberotarrek maneiatzeko tenorean.

Batzar horren aipatzekoak ere badira gehiago urte honetan. Izatez, Gaztelako erregeak aspalditik zuen onartua Batzarra eta izaera ofiziala ere emana. Frantziako buruzagitzak, nire jauna, gauza bera aitortu dio Euskaltzaindiari 1995. urte honetan.

Artean, ene jauna, diru arazoak bizi ditu Euskaltzaindiak. Estutasunak zabaldu dira, gobernariak murriztu diotelako diru-ekarpena. Larri ibili ostean, urak errekarra ekarri beste behin ere eta jarraibidean daukagu Batzar hori. Etorkizuna da kezka arazo honetan, batez ere burujabetasuna mantendu nahiko lukeen batzar mesedegarri horretarako. Batzuen eta besteen anbiziopean erortzeak ere ez lioke biharamon ederrik ekarriko.

Luzamendutik luzamendura dabilena, ene jauna, puntu eskasean dugu, Axular maisuak egoki adierazi zuenez; neroni, alabaina, lerroalde hauen agerlearen dohaiez, lur honetako egotaldia luzatzea egokitu zait eta horrela, zuri, ene abokatu prestu horri, 1996. urteko zertzeladak ere helarazteko moduan nago.

Justizia da nagusi aldiotan gizon eta andere askoren esanetan. *Justizia!* oihukatzen dute etengabe oraingo euskaldunek,

juje, atxeter, bereter eta baratariei igortzen dizkieten euskarazko eskabideetan. «Gero» ihardesten zaie gehienetan. Aspaldikoa dut, eta horretan zu zerori ere jakinaren gainean zaude, ene arartekoa, justiziarekiko auzia. Nire buruari ere frankotan esana diot, sasoi honetako hainbat gertaera ikusita, nire lumak sortu zuen bertso hura:

*Mosen Bernat, pensa ezak karzel hori gaitz bada,
nonbait ere ifernua are gaitzago dela;
heben hik badukek bana, haiek ez nork konsola;
penak heben fin dik sarri, haienak ez sekulan.*

Balentia, haatik, ez zaie falta oraingo letratuei. Espainiako erregearen jujeek ez dituzte onartu beraien eskabideak. Euskarari ere aitortza ukatu diote, euskaldunek euskaraz esaten dutena itzultzaile eta bihurkari baten bidez erdaratu beharra baitago. *Iura novit curia*, ene jauna, da burubide nagusia eta ez, iduriz, *lingua novit curia*. Altxa dira legelariak: *Arma! Arma! oro iudizio handira!* eta mundu honetako erresuma guztien batasunari eman diote horren berri. Erresuma handien ordezkariak ere tartean izan ditugu arazo honetan, engoitik gerta dadin euskarak, xipia izan arren, oztopoak bentzi ditzala, asmoz eta jakitez.

Nafarroako erresumak, ene jauna, beste behin ere eman ditu kulturaren aitonsemeak. Unibertsitateek ezagutu dituzte horrelakoak, zure eta gure loria eta ondramendurako, nola Euskal Herrikoak hala Deustukoak ere. Ekarriko al dio horrek onik lingua navarrorum delakoari?

Berbiztu da, bestalde ere, larogeita hamaseigarren kalenda honetan aspaldiko erakundea. Aurretiaz azaldu dizut, nire ongilea, aldi honetako euskaldunek euskararentzako sortu dituzten erakunde gogoangarriak. Bazen behin horrelakorik, *Euskararen Aholku Batzordea* izenpean. Bertara bildu zen, euskal agintariek bereziki gomitatuturik, iritzi desberdinetako jendea, bertan amankomunean lan egiteko parada zuela. Desagertu zen, halabeharrez, biltze hori eta orain izan da berriro berpiztua, xede eta eginbehar zabalagoz. Izan ere, jauna, denpora hauetako gizakiek berba bereziak dituzte beti ahoan.

Gehienetan, angloen hizkuntza dute iturri, berori baita mundu honetan zabalduena eta erabiliena. Horretara jarrita, «*planning*» edo «*egitismo*» ederra egin behar dutela iduri du, euskararen ajeak zuzendu eta haren galbideak deuseztatzeko. Osatu ere, oparo osatu dute biltzarra. Izango du horrek zeregina, euskarari datozkion garaiak errazak ez baitira izango.

Horren erakusgarri, ene nagusia, oraintsu argitaratu den berria dugu. Gure herrietan, jauna, Benafarroan, Lapurdi eta Zuberoan euskara badoa. Herri euskalduna gutxitzen doan ber, euskara ere bazter eta ahantzia dugu. Nahikoak izango al dira garai hauetako gizakiek erakutsi eta zure aurrean jarri izan dizkizudan tramankulu guzti horiek egoera horri aurre egiteko? Horra hor, jauna, nire zalantzak.

Buka dezadan, beraz, puntu honetan nire egitekoa eta zuk zerorrek, ene jauna, letra hauek akabatzean, ikusi eta plazer duzun bezala, zuzen itzazu; irudi bazaizu, inprimarazi daitezen agindu eta hala inprimaturik, duten oraino baskoek, aurrekoek bezala, beraien lengoian eskribaturik beste garai bateko baina izpiritu bereko euskaldun baten testigantza, dien mundu honetan prosperoki bizia eta bestean parabizua.

Orrialde hauetara ekarri du Andres Urrutiak

JOSEMARI VELEZ DE MENDIZABAL

HODEI ILUNAK ZERUERTZEAN

Lewis Carroll-en *Alizia ispiluaren bitartez*-ean irakur daiteke: «Oso polita dirudi, nahiz eta ulertzeko zaila izan... Burua ideiez betetzen didan zerbait dela uste dut... baina ez dakit zernolako ideiak diren!». Urteroko ariketa honi heldu behar diodanean, ez dakit nola hasi, ideiak buruan dantzan dabilzkitan arren. Iazko «nire» balantzera jo dut, nola utzi nuen gogoratzeko. Eta aurtengoa ere betiko iritzi antzeratsuetan eraiki behar dudala iruditu zait, mundua ideiak baino motelago ibili ohi baita, mundua den une beretik.